

A magánjogi kodifikáció igénye, amely már a Hármaskönyv létrejöttét is megalapozta, és a reformkorban sem szorult háttérbe, a 19. század második felében új körülmények között jelentkezett.¹ A polgári jogélete minden addiginál nagyobb mértékben kívánta meg egy, az egész ország területén hatályos, magyar magánjogi kódex megalkotását, ami a századfordulóra kezelhető eredményt hozott. Bár az 1900. évi tervezet és az azt követő törvényművek számos okból kifolyólag nem érthettek révbé, úgy tűnt, a jogalkotó az 1920-as évek végére pótolhatja az évszázados hiányt. Pesthy Pál igazságügy-miniszter e szavak kíséretében nyújtotta be Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének javaslatát (Mtj.) 1928. március 1-jén a képviselőháznak:

„Más azonban a helyzet Trianon után, mint volt a helyzet Mohács után, vagy 1848 után. Más a helyzet azért, mert ma nincs olyan idegen befolyás, ma nincs olyan idegen politikai irány, amely ennek a törvénynek megalkotását megakadályozná. [...] Épen ezért most látom adottnak ezt a nyugodt pillanatot arra, hogy a magyar állami önállóság attribútumát képező ezt a törvényjavaslatot tető alá hozzuk.”

Ehhez előfeltételként nevezte meg az országon belüli nemzeti egység meglétét, hiszen „nincs a magyar jogterületnek jogalánya és egyede, akit ennek a törvénynek valamelyes rendelkezése valamely vonatkozásban ne érintene.”² Minden bizonnyal nem gondolta, hogy e nemzeti egység hiányán túl számos tényező akad, amelyek ellehetlenítik a magánjogi törvényjavaslat elfogadását, az idegen befolyás pedig új formában ölt testet. Tanulmányomban áttekintést adok az Mtj. el nem fogadásának a területvesztésekkel összefüggő és egyéb okairól, valamint az 1938-tól visszacsatolt területek, főként a keleti és erdélyi országrészek magánjogi jogharmonizációjában betöltött szerepéről.

1. Magyar magánjog a határokon túl

Az első világháború és az azt követő cseh, román, délszláv megszállások, valamint a trianoni békeszerződés következtében felfüggesztett kodifikációs munka 1922-ben indulhatott újra, azonban a békeszerződés árnyéka – ahogyan az egész államéletre – az elkészített törvényjavaslatra is rávetült. Számos rendelkezése között nem szerepelt ugyan a magánjogi kódex hatálybaléptetését érintő – enélkül is súlyos tehernek bizonyult –, viszont közvetetten mégis ezt eredményezte. Az Olaszországhoz, Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt, relatíve kisebb területeken hamar és szinte teljes mértékben véget vetettek a magyar magánjog uralmának, de a csehszlovák, a román és a jugoszláv állam nem így járt el, ami a későbbiekben nagy jelentőséggel bírt.³ E fejezetben rövid áttekintést adok az utóbbiak jogegységesítő törekvéseinek eredményéről, azon jogterületekre fókuszálva, amelyek az Mtj.-ben is helyet kaptak. Így nem foglalkozom többek között a házassági köteléki jog változásaival; e témát Nagy Péter idézett tanulmánya kimerítően tárgyalja.⁴

Joó László Ádám

A 95 éves magánjogi törvényjavaslat és Magyarország területi változásainak összefüggései

Bár a Csehszlovák Köztársaság szlovákiai és kárpátaljai részein a 11/1918. számú, ún. recepciós törvény fenntartotta a magyar magánjog hatályát, a Csehországban, Morvaországban és Dél-Sziléziában továbbra is alkalmazott Optk. szabályai az odaérkezett cseh jogászok által beszivárogtak a mindennapokba, jogszabályi rendelkezés nélkül is. A brünni székhelyű Legfelsőbb Bíróság pedig megállapította, hogy a kódex Szlovákiában (és nyilván Kárpátalján is) a szokásjoggal azonos mértékben volt alkalmazandó (habár elsősorban a szokásjog ismeretének hiányában hívták segítségül).⁵ Az Optk.-val rokon csehszlovák polgári kódex kidolgozása 1919 óta napirenden volt, azonban a harmadik elaborátum sem vált törvénnyé.⁶ Ezzel párhuzamosan megindult a részleges jogegységesítés, amely főképpen a személyi és a családi jog területén volt megfigyelhető, és a nagykorúság korhatárának a huszonegyedik életévre leszállításában, a nagykorúsítás, az örökbefogadás és a tartás szabályainak módosításában állt. A további jogterületek vonatkozásában is előfordultak új jogszabályok, de jelentős változást nem eredményeztek, mint ahogyan a Trianon utáni bírói gyakorlat sem, eltekintve az Optk. hatásától.⁷

A román államhoz csatolt területek közül a történelmi Erdélyben 1853 óta, valamint a volt katonai határőrvidék keleti részén 1850 óta az Optk.-t alkalmazták, ugyanakkor a kiegyezés óta alkotott magyar jogszabályok számos rendelkezését hatályon kívül helyezték, amíg Máramarostól Temesig a magyar magánjog érvényesült. Még a megszállás idején a nagyszabású Kormányzótanács I. sz. rendelete fenntartotta az addigi jogrendszert, majd hasonlóan rendelkezett az 1923. évi alkotmánytörvény is (137. §). 1940-ben lépett volna hatályba az új, egységes román Ptk., azonban a területi veszteségek miatt előbb a következő évre halasztották, később végleg mellőzték.⁸ A nagykorúság korhatárát illetően a fentiekhez hasonlóan rendelkeztek, továbbá törvényt alkottak a jogi személyekről, a munkaszerződésekről, valamint megszüntették az utóöröklés (hitbizományi helyettesítés) intézményét.⁹

Az eddigiekhez hasonló tendencia figyelhető meg a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (1929-től Jugoszláv Ki-

ráltság) esetében, ahol az újvidéki Nemzetgyűlés 1918 novemberében kinyilvánította Dél-Magyarország csatlakozását Szerbiához, egyszersmind hatályban tartotta az addig keletkezett jogforrásokat. Az állam teljes területén hatályos polgári törvénykönyv elfogadása a kezdeti stádiumban megrekedt,¹⁰ így a magyar magánjogot, a volt katonai határörvidéken pedig az Optk. addig még hatályon kívül nem helyezett rendelkezéseit alkalmazták továbbra is.¹¹ Emellett a nagykorúság korhatárát itt is a huszonegyedik életévben határozták meg, az alapítványokról, a névviselésről és a telekkönyvi jogról pedig új törvények jelentek meg.¹² Nem lehet kizárni, hogy a bíróságok figyelembe vették az Mtj.-t, hiszen a Kir. Kúria Trianon utáni határozatai ismeretesek voltak a délvidéki jogászok körében.¹³

2. A magánjogi vonatkozású Trianon veszélye

A fentiekből jól látszik, hogy nem volt alaptalan az a cél, amely az elcsatolt területekkel való jogegység megővésében állt. Támogatói között találjuk Juhász Andort, a Kúria elnökét, aki a következőképpen foglalt állást egy 1927-ben (tehát még az Mtj. benyújtását megelőzően) elhangzott felsőházi felszólalásában:

„Ha századok óta készülő (!) magánjogi törvénykönyvünk a háború előtt a törvénytárba került volna, akkor ez most erős összetartó kapcsa lenne a durván és lelketlenül szétszakított magyarságnak, míg annak jelenleg törvénybe iktatása azt jelentené, hogy mi magunk lazítjuk meg az elcsatolt részekkel még fennálló jogi kapcsolatot.”¹⁴

Az 1930-ban megtartott évnemző beszédében megerősítette a fenti nézetét.¹⁵

Nem ellenezte a kodifikációt Illés József, a budapesti Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem professzora sem, de szintén alkalmatlannak találta rá az időt. Ahogyan a Hármaskönyvnek vitathatatlan szerepe volt a három részre szakadt ország területei közötti jogegység fenntartásában, ugyanúgy szolgálta azt a békeszerződés által elveszített országrészek és Magyarországon a magyar magánjog fennmaradása.

„A magyar földrajzi egység teremtette meg a gazdasági egységet, ez hozta létre a jogot.” Szem előtt tartandónak ítélte ezeket a körülményeket az egyharmadára csökkent országterületen történő jogalkotásnál. „Igyekeznünk kell, hogy azokat a többszáz éves szálakat, amelyek minket mindig összefűztek és összefűznek még ma is az erőszakosan elszakított részekkel, ne magunk tépjük el.”¹⁶

A fejezetcímbe szereplő kifejezés megfogalmazása Kolosváry Bálint budapesti magánjogász-professzortól származik, aki elismerte az utódállamok részleges jogegységesítésének tényét, ezzel a magyar magánjog számos áttörését, ugyanakkor a régi politikai határokon belüli osztatlan és egységes jogterületként jellemezte azt. Véleménye szerint az Mtj. éppen a törvényerő hiányában hathatott megtermékenyítőleg a határokon túli magánjog fejlődésére, míg az elfogadása egy magánjogi vonatkozású Trianonhoz vezetett volna.¹⁷

Az előbbi ellenvetéseket számos tekintélyes jogász illette kritikával, másként tekintve a szomszédos államok jogegységesítő törekvéseire. Tóth Lajos, a debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem magánjogász-professzora már a Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének törvényhozási tárgyalásáról szóló 1931. évi XXII. törvénycikk javaslatához fűzött felsőházi felszólalásában támogatásáról biztosította az igazságügy-minisztert, hozzátéve:

„ki tudja, nem kell-e ennek a nemzetnek az ő önállósága fennmaradásáért, nemzeti egységéért, amelyet oly mérhetetlen áldozatok árán birtunk megszerezni, a jövőben küzdenie? Adja Isten, hogy ebben a küzdelemben ez a magánjogi kódex, melynek megalkotására a jelen javaslat igen jelentős lépéseket tesz, éppoly erős fegyvere legyen a magyar nemzetnek, mint amilyen erős fegyvere volt Werbőczy Hármaskönyve.”¹⁸

Tóth Lajos

Később kifejezetten az erdélyi származású Kolosváry Bálint megállapításaira reflektálva fejtegette ki eltérő nézeteit az 1934-ben megtartott rektori székfoglaló beszédében. Felhívta a figyelmet arra, hogy a még fennálló jogegység az érintett államok döntésétől

függ, a felszámolása pedig bármikor esedékes lehet, mint-hogy részlegesen már be is következett. Úgy vélte, erre tekintettel nem szabad függőben tartani a kodifikációt, mint ahogyan az összekötő szálak eltépésével kapcsolatos

érvet sem fogadta el. Az Mtj. nagy egészében nem más, mint az élő magánjog törvénybe foglalása, így tartalmát abban az esetben is alapul veheti a határon túli bíró (nem a szakaszokra való hivatkozással), ha nálunk hatályba lép, „mindaddig, míg felteheti azt, hogy ennek ottan szokásjogi bázisa van.” Példaként hozta az Optk. szabályainak továbbélését az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok területén.¹⁹ A jogegység kérdésében Menyhárház Gáspár már korábban ezt az álláspontot képviselte a szegedi M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem felsőházi tagjaként tartott beszédében, szembehelyezkedve Juhász Andorral, ahogyan tette ezt Szladits Károly is.²⁰

Azonban a legszélesebb ismeretanyaggal minden bizonnyal Ujlaki Miklós budapesti ügyvéd, a Szladits-iskola tagja rendelkezett a magyar magánjognak a határokon túli állapotáról, aki éveken keresztül tanulmányozta a szomszédos államok jogegységesítő törekvéseit, ennél fogva alappal állt ki az Mtj. mielőbbi elfogadása mellett.²¹ Összefoglaló művében idézi a csehszlovák Legfelsőbb Bíróság megállapítását, az előző bekezdésben írtakra mintegy cáfolatul:

„A magyar polgári törvénykönyv tervezete ugyan nem lett és nem lesz Szlovákiában törvény, azonban mint más esetekben, most sincs annak akadálya, hogy a tervezet elvei figyelemre méltassanak, mert miként az köztudomású, ezen tervezet tulajdonképpen azoknak a jogszabályoknak a kompilációja és írásbafoglalása, melyek az állandó bírói gyakorlat által fejlesztettek ki. Ez a bírói gyakorlat Szlovákiában [és nyilván Kárpátalján], amennyiben a kérdés írott joggal nincs szabályozva, általánosan jogalkotó tényezőnek ismertetik el.”²²

3. Alkalmatlan idők, kritikus közvélemény

Tanulmányomban elsősorban az Mtj.-nek a területi veszteségekkel és a revízió reményével összefüggő mellőztetését vizsgálom, ugyanakkor szükséges szót ejteni annak egyéb okairól is. A benyújtását követő évek közéletét és jogalkotását a gazdasági világválság hatotta át, amely egyfelől az újonnan jelentkező problémák megoldására terelte a figyelmet, másfelől a kodifikáció időszerűtlenségét sugallta. Ha az előállt zavaros viszonyok között alkotnák meg a kódexet, nem viselné-e magán azok lenyomatát akkor is, amikor már rendezettebb körülmények következnek? Más szemszögből nézve, nem gátolná-e a gazdasági változások által megkívánt jogfejlődést? Szladits Károly alaptalannak találta ezeket az aggodalmakat, mivel az örök életű, nebánsvirág kódexek illúziója akkorra már totatúnt, az – akár novelláris – módosításnak semmi nem képezte akadályát.²³ Továbbá kiemelte, hogy „a válságjog a közjog betódulása a magánjogba (például valorizáció). A válságjog nem gazdagítása a magánjog anyagának, hanem annak ideiglenes felfüggesztése. Betegség, amelyből előbb-utóbb ki fogunk gyógyulni.”²⁴ Érzékletesen világított rá egy hasonló problémára is:

„Amint az embert is álmatlan éjszakákon támadják meg gyötrő kétségek, a válságnak ebben az éjszakájában vált nálunk is hangosabbá az eddig csak lappangó kétség: van-e egyáltalán szükségünk magánjogi kódexre, nem jobb-e a mai szokásjogi rendszer, amely a bírói esetjognak enged túlnyomó teret.”

Álláspontjában a kódex és az esetjog egységét a sarki tengeren úszó jéghegyhez hasonlította, amelynek a felszínen látható egytized része az írott jog, a másik kilentized a hozzá tapadó esetjog.²⁵

Meg lehet még említeni a Juhász Andor által hangsúlyozott tény, miszerint az Mtj. indokolása nem készült el a benyújtásának idejére, a későbbiekben is csak részben látott napvilágot, holott a törvényhozási tárgyaláshoz elengedhetetlen lett volna.²⁶

Veress Emőd további okként nevezi meg Szász Béla 1931-ben bekövetkezett halálát, hiszen ő irányíthatta volna az Mtj. végleges formába öntését a bíróságok figyelembevételével.²⁷

Nem lett volna csekély munka feldolgozni mindazt a kritikát, észrevételt, amelyet a korszak jogászai éveken keresztül megfogalmaztak számos folyóiratban, tanulmánykötetben. Azzal, hogy a nagykorúság korhatárát a 24. életév betöltéséhez kötötte, a férjnek kiemelt pozíciót biztosított a házasságon belül, és a házasságon kívül született gyermek helyzetét kedvezőtlenül határozta meg, „az életpelen múlt-hoz való görcsös ragaszkodás hibájába esett.”²⁸

Meglátásom szerint e körbe sorolható a 32 éves általános elévülési idő (bár számos kivételt említ az Mtj.), valamint az a tény, hogy az ági vagyoni öröklését nyitva hagyta a szépszülei (dédzülei) és a távolabbi oldalakonok számára. Ugyanakkor pozitív kritikák is születtek, a törvényjavaslat német nyelvre fordítása után külföldi jogászok tollából is.²⁹ A haladó szellemű rendelkezésekre példaként említem a rendi eredetű özvegyi öröklés, a törvényes hitbér és a nemes, illetve honorácior férjek főszerzői jogának elejtését.³⁰

Menyhárd Attila rámutat arra a fontos körülményre, amely a kódexek jogegységesítő szerepéből vezethető le. Ahol élesen eltérő, partikuláris magánjogi rendszereket kellett felváltani (Németország, Franciaország), jóval sürgetőbb volt a kodifikáció, mint nálunk.³¹ A jász-kun házassági vagyonjog és öröklési jog csekély kivételt jelent ez alól,³² a számos részében már nem hatályos Optk. erdélyi és határőrvidéki alkalmazása pedig 1920 és 1940/41 között nem növelte a kodifikáció igényét, és korábban sem okozott nagy problémát.

4. Jogegységesítés hatályos kódex nélkül

A magánjogi törvényjavaslat törvényerő hiányában is a jogrendszer részévé vált, de nem egészében, hanem azon rendelkezésein keresztül, amelyek eleve a szokásjogi szabályokból merítettek,³³ mint az ági öröklés esetében,³⁴ vagy a későbbiekben a bírói gyakorlat által váltak

azzá.³⁵ „[A] törvényjavaslat a magyar bírák kezében van, akik a gyakorlat során választhatják ki azt, ami hivatva van az idők változásának túlélésére.”³⁶

Mindemellett a Kir. Kúria döntvényeinek tartalma számos esetben tükröződött az Mtj. szövegében, így a minden bíróságra kötelező jogegységi és teljes ülési határozatokra való hivatkozással egyidejűleg gyakran megjelölték a vonatkozó szakaszszámot is. Ehhez kiindulópontot nyújtottak a döntvénytárak és az éppen hatályos magánjogot összefoglaló művek is, már a betérjesztés évétől.³⁷ Utóbbiak szerzői az Mtj. rendszerét átvéve célul tűzték ki, hogy elősegítsék a szövegének „a nemzet véérébe mielőbb való átmenetét.”³⁸ Bármennyire is hasznosnak bizonyult a törvényjavaslat ismertté tétele, nem vált az általa felölelt magánjogi joganyag kizárólagos vagy döntő forrásává. Schuster Rudolf, a M. Kir. Szabadalmi Felsőbíróság korábbi elnöke még évekkel később is a kodifikációt sürgette, rámutatva arra a körülményre, hogy a magánjog terén jelentős probléma a jogbiztonság hiánya, a jogforrások, jelesen a friss kúriai ítélezési gyakorlat megismerésének nehézsége.³⁹

1928 márciusa óta tizenegyszer hullottak le a falevelek, mígnem november elején mintha kitavaszkodott volna. Az első bécsi döntés néven ismert döntőbírói határozat révén a Felvidék déli része visszatért a magyar állam fennhatósága alá. A következő évben Kárpátalját foglalta el a M. kir. Honvédség, majd a második bécsi döntés a korábbi Kelet-Magyarországot és Észak-Erdélyt juttatta vissza. A revíziós sikerek sora a Délvidék, a Muraköz és a Muravidék visszacsatolásával fejeződött be 1941-ben.

A teljes jogegységesítésre mind a négy alkalommal törvényi felhatalmazást nyert a kormány, amely a törvényhozási tárgykörökre is kiterjedt. További rendelkezésig az addigi jogszabályok hatályban maradtak, kivéve azokat, amelyek az állami főhatalom változása következtében a dolog természeténél fogva nem voltak alkalmazhatók.⁴⁰ A következő években számos rendeletet bocsátottak ki, egyebek mellett a magánjogot egységesítőket is, amelyeket a visszatért felvidéki és kárpátaljai területeken – idegen törvénykönyv hiányában és a csehszlovák időkben is továbbélő magyar magánjog ismeretében – bizonyára könnyen végre lehetett hajtani. Az egységesítés jogszabályi szinten hamar befejeződött, a Felvidék déli része vonatkozásában 1939. június 15-én, Kárpátalján pedig – kevés kivétellel – június 27-én, tehát hét és fél, illetve bő három hónap alatt.⁴¹

Ujlaki Miklós a tapasztalatok alapján továbbra sem látta akadályát az Mtj. elfogadásának, mondván, a magánjog egysége az elcsatolt területek és Magyarország között sok ponton megbomlott, viszont a „helyreállítása kevésszámú jogszabállyal könnyen megoldható feladat.”⁴²

Nem kétséges, hogy az említett két, visszatért ország-rész jogalkalmazói és jogkereső közönsége szívesebben fogadott volna egy hatályos magyar magánjogi kódexet, de korántsem annyira, mint az észak-erdélyiek vagy a délvidékiek.

Ahogy fentebb írtam, az 1940-ben visszacsatolt terület a magánjog szempontjából két részre volt osztható. Szladits Károly ekképpen foglalta össze a felmerült problémát:

„amíg a Felvidék és Kárpátalja egész területén a romok eltakarítása után a magánjognak egységes alapépítménye került felszínre, amelyet csak egyes részeiben kellett a hazai jog időközi módosulásaihoz hozzáidomítani, addig a román uralom alól felszabadult területen a román törvények hatályon kívül helyezése után két különböző magánjogi rend tárul elénk, amelyeknek a magyar jogrendszerbe bekapcsolása különböző eljárást kíván.”⁴³

Legcélszerűbbnek az Mtj. elfogadása útján való jogegységesítést tartotta, ugyanakkor a háborús időket nem találta alkalmasnak erre. Véleménye szerint öt-tíz év múlva léphetett volna hatályba a kódex, a bírálatok és a jogrendszer változását figyelembe vevő felülvizsgálat után. Megoldásként kiterjeszteni javasolta „a magyar magánjog teljes jogszabály-állományát, úgy, amint az az anyaországban él,” tehát az előző évből ismert módot. Az átmenettel együtt járó nehézségek szükségtelen gyarapításától való tartózkodásra intett, és nem kevésbé az oktroj látszatától.⁴⁴

Rajta kívül más, szintén neves jogtudósok is kialakították álláspontjukat a kérdéssel kapcsolatban. Kolosváry Bálint egy, az Országbírói Értekezlethez hasonló szaknácsozományt bízott volna meg az Mtj. oly irányú módosításával, amelyet követően az egész országban egységessé vált volna a magánjogi jogszolgáltatás.⁴⁵ Az elkészítendő mű pótolhatta volna az Optk.-t, habár a szokásjog erejével, ugyanakkor – nézetem szerint – mindenképpen hatályon kívül kellett volna azt helyezni a törvényhozásnak vagy a felhatalmazás alapján a kormánynak, mivel az 1868. évi XLIII. törvénycikk és az 1923-as román alkotmánytörvény után a visszacsatolási törvény is hatályban tartotta.

Schuster Rudolf pályája első felében több mint két évtizedig alkalmazta az Optk.-t, így Kolosváry Bálinthoz hasonlóan átértékelte az erdélyi jogászoknak a kodifikált magánjoghoz való ragaszkodását.⁴⁶ Az Mtj. hatálybaléptetésével javasolta véghez vinni a jogegységesítést, akár csak Szladits, de vele ellentétben mindaddig megtartotta volna az osztrák kódexet.⁴⁷ Nizsalovszky Endre az erdélyi jogászok véleményével összhangban szintén ezt javasolta, miközben ebből a szempontból is kárhoztatta a törvényjavaslat el nem fogadását. Többen nem tartották azt kellően magyarnak vagy haladónak, most viszont el kellett tűrni a százharminc éves osztrák kódex uralmát, amely ebben a formájában máshol nem volt hatályos. A jogegység fenntartása melletti érvek pedig hosszabb távon szintén azt okozták, hogy 1940 őszén nem tudtak hatályos magyar magánjogi törvénykönyvet nyújtani, a hozzá fűződő több-éves gyakorlattal kiegészítve.⁴⁸

Az eddigiekhez képest nem tett új javaslatot Sándorfy Kamill kir. kúriai bíró, hiszen elsősorban az Mtj. gyors átdolgozás utáni törvényerőre emelését, szubszidiárius jelleggel pedig az élő magyar magánjog kiterjesztését szorgalmazta.

„A magyar jogi génusz nem engedheti meg, hogy az osztrák polgári törvénykönyv továbbra is megmaradjon Erdélyben és amit ebből az idegen jogból letör-

tek az 1867. évtől kezdve, az 1918. évig alkotott közös magyar törvények, a letérésnek azt a munkáját tovább kell folytatnia a mostani napok jogalkotásának.⁴⁹

A kormány ez alkalommal is rendeletek útján végezte el a jogegységesítést a magyar magánjog kiterjesztésével, nem téve különbséget a két terület között. Azonban az eddigiekhez képest jóval hosszabb időt vett igénybe a folyamat: a visszacsatolás után közel másfél évvel, 1942. március 1-jén fejeződött be.⁵⁰ A Jugoszláviától visszaszerzett országrészek vonatkozásában szintén ezzel a megoldással találkozunk. Itt a bevonulást követő tizenharmadik hónapban, 1942. május 8-án valósult meg jogszabályi szinten a magánjogi jogegység. Mindkét esetben hatályon kívül kellett helyezni az Optk.-t, így az átmeneti rendelkezések hasonlóságát, illetve teljes egyezést mutatnak.⁵¹

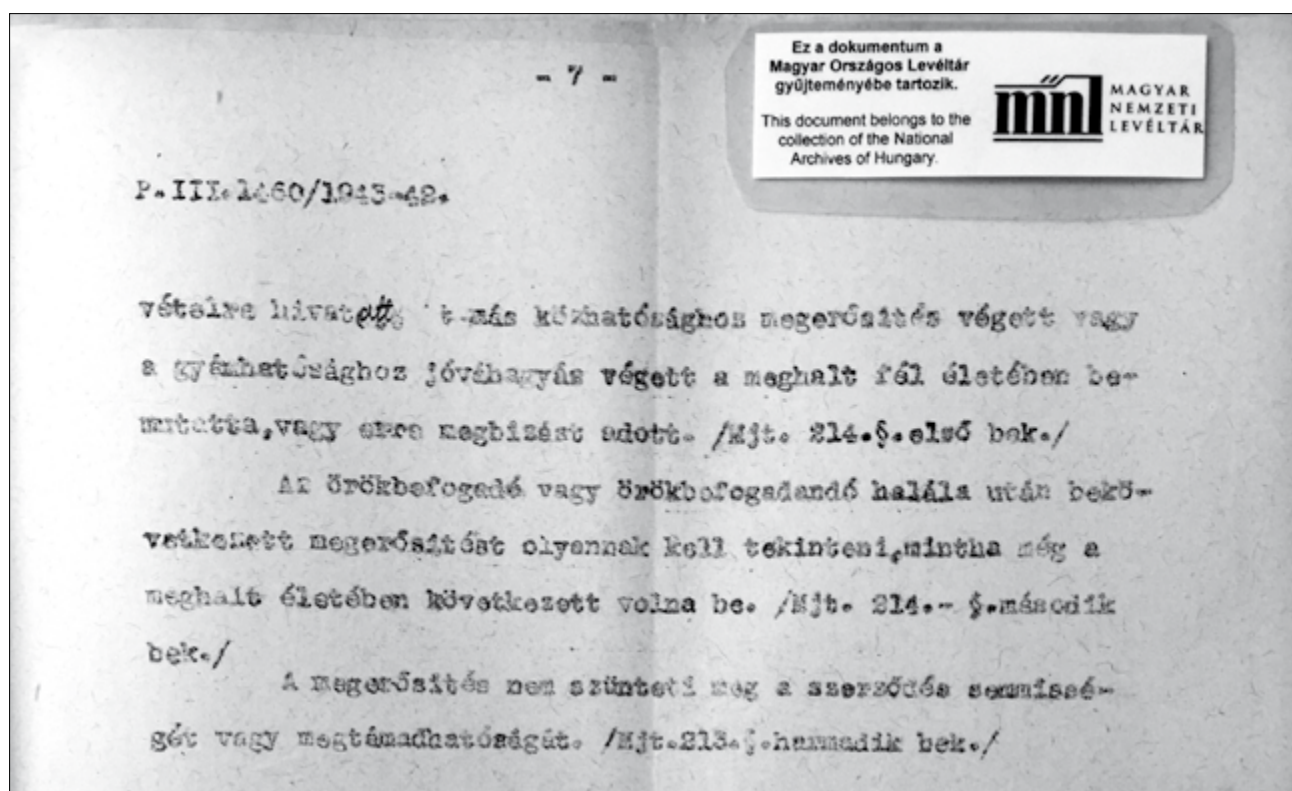
4.1. Az Mtj. alkalmazása a visszatért keleti és erdélyi országrészekben

A magánjogi törvényjavaslat bizonyos rendelkezései – ahogyan fentebb említettem – a jogrendszer részévé váltak, így tizenhárom évvel a közzététele után, amikor elkezdődött a magyar magánjog hatályának kiterjesztése a második bécsi döntés révén visszatért területekre, már számos szakirodalmi műben fellelhetők voltak (a mellőzött szakaszokkal egyetemben). Ennélfogva az újjászervezett bíróságokhoz kinevezett anyaországi jogászok számára nem jelenthetett problémát ezek alkalmazása, a helybeli kollégáik pedig az írott források mellett hozzájuk is fordulhattak. Viszonzásképpen az 1942-ig még részben

hatályos, de az átmeneti rendelkezések értelmében ezt követően is jelenlévő Optk. alkalmazásában segíthettek az észak-erdélyiek. Jóllehet, e kódexnek a magyarországi jogi oktatásban is helye volt, és törvénykönyv jellegénél fogva valószínűleg kevesebb nehézséget okozott a használata. A következőkben néhány példával illusztrálom az Mtj. megjelenését az 1940-ben visszacsatolt országrészek bíróságainak ítélezésében, megjegyezve, hogy a Kir. Kúria döntvényei, elvi és egyéb határozatai összehasonlíthatatlanul nagyobb számban jelennek meg az általam eddig vizsgált ítéletekben.

Bíró Lajos felperesnek az őt örökbefogadó szülei még azelőtt elhunytak, hogy az örökbefogadási szerződést megerősítés végett a magyar kir. igazságügy-miniszterhez benyújtotta volna 1941-ben. A nagyváradai kir. ítélőtábla az Mtj. 213–214. §-aira és a 81. sz. polgári jogegységi határozatra⁵² hivatkozva kimondta: hiába erősítette meg a miniszter a szerződést, családjogi viszony nem jött létre.⁵³ Bár kifejezett utalás nélkül, az Mtj. 214. szakaszával meg egyező szövegezéssel állapította meg a bíróság egy másik esetben az örökbefogadási szerződés érvényességét, amelyet még az örökbefogadó életében megindított, ám csak a halála után befejezett eljárásban erősített meg a román igazságügy-miniszter 1936-ban.⁵⁴

Deutsch Hermann alperes kifogásának azért nem adott helyt a kolozsvári kir. ítélőtábla, mert az alaptalan feljelentésből származó kártérítési követelésre az általános (32 éves) elévülési időt tartotta irányadónak. „Sőt a gyakorlatban (*sic!*) még át sem ment Mtj. 1288. § 2. bekezdése is a rövidebb elévülési határidő csoportjából kiemeli a büntetből, vagy hivatalból üldözendő vétségéből eredő követeléseket.”⁵⁵ A Kúria állandó gyakorlatára hivatkozva,

A Nagyváradai Kir. Itélőtábla ítéletének részlete⁵⁸

A kolozsvári Igazságügyi Palota⁶¹

lényegében az Mtj. 1737. és 1742. szakaszait alkalmazva utasította el a felperesek keresetét a Besztercei Kir. Törvényszék, mivel a megállapított tényállás szerint a baleset kizárólag az elhunyt (férj és apa) hibájából következett be, így a felperesek méltányossági alapon nem követelhetek kártérítést. Kizárta ezt továbbá az a körülmény, hogy a balesetet gépjárművel (veszélyes üzemmel) okozták, amelynél a bírói gyakorlat a méltányossági szabály alkalmazását nem tette lehetővé.⁵⁶ Ezzel egyező álláspontot foglalt el a Nagyváradai Kir. Ítéletábla, noha ez ügyben egyedül a sérült kizárólagos hibája jelentette az elutasítás okát.⁵⁷

A Kolozsvári Kir. Ítéletábla, „figyelemmel a joggyakorlatban mindinkább érvényesülő favor testamenti elvére, mely a Mtj. 1838. §-ában pregnánsan jut kifejezésre”, az eset összes körülményeinek mérlegelése után úgy találta, hogy a vitatott végrendelet érvényes, habár tartalmának az 1876. évi XVI. tc. 6. §-a szerinti felolvasását – megtörténte ellenére – nem rögzítették a záradékban.⁵⁹

Szintén öröklési jogi kérdésben döntött a Nagyváradai Kir. Törvényszék azzal, hogy az Mtj. 2063. §-a alapján érvénytelennek minősítette az örökség visszautasítását, mivel a felperes ahhoz a feltételhez kötötte, hogy az alperes az ő beleegyezése nélkül nem idegenítheti el az annak tárgyát képező ingatlanokat.⁶⁰

A *Budapesti Közlönyben* közzétett bírói kinevezések tanúsága szerint az idézett hét ítélet közül kettő (a harmadik és az ötödik) meghozatalában nem vett részt olyan bíró, aki korábban a trianoni országrületen tevékenykedett jogászként.

Konklúzió

Mindazon negatív kritika ellenére, amellyel a magánjogi törvényjavaslatot illették, valamint az elfogadásával szemben felhozott különböző érvek vizsgálata után arra a következtetésre jutottam, hogy hatálybaléptetése több előnnyel járt volna, mint a kodifikálatlan magánjog fenntartása. Több rendelkezése nem volt kifejezetten haladó, ugyanakkor a fennállt szabályokhoz képest visszalépés sem. Törvényerőre emelését követően bármikor módosíthatták volna a nagykorúság korhatárát, vagy az általános elévülési időt, ahogyan a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó hátrányos megkülönböztetéseket is kiiktathatta volna a jogalkotó. Habár Trianon után a kiemelt utódállamok jogegységesítő törekvései sehol nem jutottak el egy országos hatályú magánjogi kódexig, a korábbi állapot fokozatosan megváltozott, nemcsak a jogalkotás, hanem a bírói gyakorlat eltérő irányú fejlődése révén is. Ujlaki Miklós műveiből részletes képet kaphatunk a magánjogot érintő változásokról, bár éppen ezen művek világitanak rá arra a tényre, hogy az Mtj-ben foglalt, ennél fogva a jogalkalmazás során korábban kikristályosodott szabályokat többségükben nem érintették. A föld-reformmal vagy éppen a gazdasági válság kezelésével kapcsolatos rendelkezések ugyanúgy nem tartoztak egy magánjogi kódex lapjaira, mint egy vízjogi törvény szakaszai. Azonban a módosulás mértékétől függetlenül, a kezdetektől fogva remélt területi revíziók után gyorsabban és minden bizonnyal sikeresebben véghez lehetett volna vinni a magyar magánjog kiterjesztését a Magánjogi Törvénykönyv által. Mint láttuk, az idézett jogtudósok ja-

vaslataiban kivétel nélkül megtalálható az Mtj. A kir. kormány választotta megoldásban is szerepet játszott, de nem mint kódex, hanem jogfejlesztő tényezőként, a bírói gyakorlaton keresztül jogfórásként, akár a trianoni határokon belül. A jogbiztonság magasabb szintjének eléréséhez itt is hozzájárult volna, de a visszatért országrészekben, ahová a kodifikálatlan joganyag két évtized fejlődését követően kiterjesztett, még nagyobb fokban (különösen az Optk. korábbi területein). További kutatások alapján lehetne

megállapítani, hogy az Mtj. hatással volt-e az elcsatolt területek magyar magánjogára, akár a határok 1945 utáni visszaállítása és a szomszédos országok polgári törvénykönyveinek hatálybalépése közötti időben. Magyarországon mindenképpen jó szolgálatot tett, a magánjog számos területének koherens rendszerbe foglalásán túl az első, hatályba lépett Ptk. elkészítésének kiindulópontjaként is.

JOÓ, LÁSZLÓ ÁDÁM

Zusammenhänge zwischen dem Entwurf des ungarischen Zivilgesetzbuches 1928 und den territorialen Veränderungen Ungarns

(Zusammenfassung)

Einer der Gründe, warum das ungarische Parlament den Entwurf des ungarischen Zivilgesetzbuches nicht verabschiedete (und auch nicht diskutierte) war die Befürchtung, dass die bisherige privatrechtliche Einheit Ungarns mit den infolge des Friedensvertrags von Trianon annektierten Gebieten zerbrechen würde. Zwar gab es in den von dem Vorschlag erfassten Rechtsgebieten keine großen Veränderungen in der Tschechoslowakei, Rumänien oder Jugoslawien, doch hätte die Verabschiedung eines solchen Gesetzbuches die Rechtssicherheit in Ungarn auf ein höheres Niveau gehoben und damit das Gewohnheitsrecht an den Rand gedrängt. Darüber hinaus wäre es nach der erhofften territorialen Revision einfacher gewesen, die Vereinheitlichung des Privatrechts durch ein schon bestehendes Zivilgesetzbuch zu erreichen. Als Ungarn zwischen 1938 und 1941 einen großen Teil seiner ehemals annektierten Gebiete zurückerhielt, erweiterte die Regie-

runng den Geltungsbereich des ungarischen Privatrechts durch Dekrete (dazu galt das Mandat des Parlaments als Grundlage), aber diese Lösung war eher problematisch, insbesondere im nördlichen Siebenbürgen, wo die Bestimmungen des ABGB noch in Gebrauch waren. Da viele Teile des Entwurfs durch die Gerichtspraxis zum Teil des Privatrechts wurden, spielte er eine gewisse Rolle bei der Vereinheitlichung des Rechts, allerdings nicht als Gesetzbuch, sondern als sonstige Rechtsquelle. Er wurde in den Urteilen der Gerichte der infolge des Zweiten Wiener Beschlusses neu eingegliederten Gebiete herangezogen, solange diese Gebiete unter der Gerichtsbarkeit des ungarischen Staates blieben. Die Rolle des Entwurfs endete nicht mit dem Ende des zweiten Weltkrieges, als Ungarn die zurückgewonnenen Gebiete wieder verlor, denn er diente als Ausgangspunkt für die Ausarbeitung des 1959 verabschiedeten ungarischen Zivilgesetzbuches.

JOÓ, LÁSZLÓ ÁDÁM

Relationships between the 95-year-old Proposal on the Private Law Code and the Territorial Changes of Hungary

(Abstract)

The Proposal on the Private Law Code of Hungary was not accepted (nor discussed) by the Parliament, because, inter alia, it was feared that the unity of private law still existed among Hungary and the territories were disannexed through the Treaty of Trianon, would have been broken. Although great changes did not occur in the fields of law concerned by the Proposal neither in Czechoslovakia nor in Romania and Yugoslavia, its acceptance and thereby the effacement of the customary law would have raised the legal certainty of Hungary to a higher level. Furthermore, the unification of private law would have been implemented more effectively by a private law code in force, following the expected boundary changes. From 1938 to 1941, when Hungary regained significant parts of its previously disannexed territories, the Government adopted several decrees in order to ex-

tend the scope of Hungarian private law, in possession of the general authorisation of the Parliament. This solution posed many difficulties, especially in Northern Transylvania, where the provisions in force of the Austrian Civil Code were still applied. Several sections of the Proposal became the parts of private law through the judicial practice, therefore it had somewhat role in the unification of private law, not as a code, but a legal source. The courts of the territories returned to Hungary through the Second Vienna Award referred to it in their judgements, until these parts of the country remained under Hungarian supremacy. The role of the Proposal did not end in parallel with the cessation of the civil era, when Hungary lost again the reannexed territories, namely it served as a starting point in preparation of the Civil Code adopted in 1959.

- ¹ HOMOKI-NAGY Mária: Egy új nemzeti kódex szükségessége. Megjegyzések a polgári jogi kodifikáció történetéhez. *Jogtörténelmi Szemle*, 2017. 3. sz. 45–49. p.; Uő: A magyar magánjog kodifikációja a 19. században. *Jogtörténelmi Szemle*, 2004. 1. sz. 4–7. p.; BALOGH, Judit: How to Make a Civil Code: Plans and Drafts of General Rules in 19th Century Hungarian Private Law. *Journal on European History of Law*, 2020. 2. sz. 95–103. p.; Uő: Debates in Articles (Positions in the Legal Literature on the Possibilities of Private Law Codification, 1866–1900). *Journal on European History of Law*, 2020. 1. sz. 126–137. p.
- ² *Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója*. IX. kötet, 280. p.
- ³ UJLAKI Miklós: *Az utódállamok jogegységesítő törekvései és a magyar magánjog*. Szeged, 1936. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 4–28. p.
- ⁴ NAGY Péter: A magyar házassági törvény az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamaiban. In BOÓC Ádám – PÓKECZ KOVÁCS Attila (szerk.): *Studia in honorem Éva Jakab 65*. Budapest, 2023. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 227–233. p.
- ⁵ LACLÁVIKOVÁ, Miriam – ŠVECOVÁ, Adriana: Attempts to Unify and Codify Private Law during the Period of the Inter-war Czechoslovak Republic. *Journal on European History of Law*, 2015. 2. sz. 72–77. p. Lásd még HALÁSZ Iván: Az első Csehszlovák Köztársaság és a második Lengyel Köztársaság születése az első közjogi dokumentumok tükrében (1918–1919). *Állam- és Jogtudomány*, 2019. 3. sz. 32–58. p.
- ⁶ UJLAKI Miklós: A csehszlovák polgári törvénykönyv legújabb javaslata. *Polgári Jog*, 1937. 6. sz. 306–335. p.; HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése a kezdetektől a XX. század végéig*. Budapest, 2022. Novissima Kiadó, 210–213. p.; GÁBRIS, Tomáš: Slovak Share in the Unification and Codification Efforts in Interwar Czechoslovakia. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*, 2022. No. 2, 307–323. p. DOI: <https://doi.org/10.4467/20844131KS.22.021.15724>.
- ⁷ UJLAKI Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában*. Budapest, 1931. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 250. p.
- ⁸ VERESS Emőd: Integration of Transylvania into Romania from the Perspective of Private Law (1918–1945). *Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies*. 2020. No. 2, 355–357. p. DOI: <https://doi.org/10.47745/AUSLEG.2020.9.2.07>; Uő: Kilenc évtized – az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv Erdélyben. In *AD SALUTEM CIVIUM INVENTAS ESSE LEGES. Tiszteletű kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára*. Kolozsvár, 2019. Forum Iuris Könyvkiadó, 164–167. p.
- ⁹ UJLAKI Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Romániában*. Budapest, 1934. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 52–53., 72., 161., 182. p.
- ¹⁰ HAMZA 2022. 276–278. p.; SZALMA, József: Die Kodifikationsentwicklung des Zivilrechts in Serbien – insbesondere über den Vorentwurf des Bürgerlichen Gesetzbuches und über das neue Handelsgesetzbuch der Republik Serbien. *Journal on European History of Law*, 2019. 1. sz. 91. p.; KREŠIĆ, Mirela: A magánjog fejlődése Horvátországban 1848–1945. *Jogtörténelmi Szemle*, 2018. 3–4. sz. 34. p.; DUDÁS Attila: A polgári jog kodifikációjának történelmi áttekintése Szerbiában. *Jogtörténelmi Szemle*, 2013. 1. sz. 12. p.
- ¹¹ A Muravidékre (az 1919-es Szlovéniához csatolása után) az Optk. novellákkal módosított változatának hatályát terjesztették ki, a Muraközben pedig az Optk. horvát változatát léptették hatályba.
- ¹² UJLAKI Miklós: *A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken*. Budapest, 1934. Franklin, 8. p.
- ¹³ KECSKÉS Tamás: A magyar jog továbbélése a Délvidéken a két világháború között. *Híd*, 2021. 7–8. sz. 156–160. p.
- ¹⁴ *Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett országgyűlés felsőházának naplója*. I. kötet, 187. p.
- ¹⁵ Dr. Juhász Andor elnöki évnnyitó beszéde a m. kir. Kúria 1930. január 7-én tartott ülésében. *Jogállam*, 1930. 1–2. sz. 40. p.
- ¹⁶ Dr. Illés József ünnepi beszéde a Magyar Jogászegylet jubileumi közgyűlésén. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1930. 109–110. sz. 215–218. p. Az egyesület elnöke, Szász Béla vezette az Mtj. kodifikációs munkáit, így természetesen nem osztotta Illés József véleményét. „Az ő kiváló jogi tudása, élénk temperamentuma és kedélye, találó megjegyzései és kitűnő judiciuma őszinte örömet okoztak mindnyájunknak, bár a kodifikációra vonatkozó fejtegetései nem mindenben felelnek is meg mindnyájunk nézeteinek.” Uo. 222. p.
- ¹⁷ KOLOSVÁRY Bálint: A magánjogi kodifikáció problémája. *Törvényhozók Lapja*, 1932. 1. sz. 3. p.
- ¹⁸ *Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett országgyűlés felsőházának naplója*. VI. kötet, 181. p.
- ¹⁹ TÓTH Lajos: Magánjogi kodifikációnk időszzerűsége. *Magyar Jogi Szemle*, 1934. 9. sz. 309–310. p.; TÓTH Lajos: Magánjogunk kodifikációjának kérdéséhez. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 10. sz. 33–36. p. Lásd még BALOGH Judit: Tóth Lajos. In P. SZABÓ Béla (szerk.): *»Ernyedetlen szorgalommal...« A Debreceni Tudományegyetem jogász professzorai (1914–1949)*. Debrecen, 2014. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 84. p. Továbbá VÉKÁS Lajos: Az osztrák polgári törvénykönyv (Optk.) utóélete a magyar magánjogban. In GOSZTONYI Gergely – RÉVÉSZ T. Mihály (szerk.): *Jogtörténelmi Parerga II. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2018. ELTE Eötvös Kiadó, 291–298. p.
- ²⁰ *Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett országgyűlés felsőházának naplója*. V. kötet, 251. p.; SZLADITS Károly: A magánjogi törvénykönyv. *Jogállam*, 1931. 1–2. sz. 55–56. p. Egy későbbi tanulmányában hozzátette: „Erdéllyel nem volt meg a magánjog egysége és mégis, ott a közös érzelmi kapcsolatok az anyaországgal talán még erősebbek, mint másutt.” SZLADITS Károly: Szokásjog és kódex. In: *Emlékkönyv Meszlény Artur születésének 60. évfordulójára*. Budapest, 1936. Politzer, 277. p.
- ²¹ Ujlaki Miklós pályájának, munkásságának áttekintését adja NAGY Péter: Ujlaki Miklós élete és munkássága Magyarországon. *Glossa Iuridica*, 2021. 3. sz. 181–198. p.; Uő: Adalékok Ujlaki Miklós munkásságához az Amerikai Egyesült Államokban. In BIRHER Nándor – MISKOLCZI-BODNÁR Péter – NAGY Péter – TÓTH J. Zoltán (szerk.): *Studia in honorem István Stipta 70*. Budapest, 2022. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 345–351. p. Ujlaki idézett műveiből természetesen nem kapunk információt a megjelenésük és a revíziós sikerek közötti változásokról, de a kiterjesztő rendeletekre vonatkozó minisztertanácsi jegyzőkönyvrészletek tanúsága szerint ezekben az években jelentős módosulás már nem történt.
- ²² Rv. III. 1491/28. sz. *Csehszlovák Jog*, 1929. 22. sz. 160. p. Idézi UJLAKI 1931. 3. p.
- ²³ SZLADITS 1931. 56–57. p.
- ²⁴ SZLADITS 1936. 275. p.
- ²⁵ Uo. 272. p. Szladits Károly erőfeszítéseit részletesen összefoglalja VERESS Emőd: *Fejezetek a magyar magánjogi kodifikáció történetéből. Európai kitekintéssel*. Kolozsvár, 2022. Forum Iuris Könyvkiadó, 118–135. p.
- ²⁶ Dr. Juhász Andor elnöki évnnyitó beszéde a m. kir. Kúria 1930. január 7-én tartott ülésében. 40. p.
- ²⁷ VERESS Emőd: Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslatról. In *Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat*. Kolozsvár, 2019. Forum Iuris Könyvkiadó, 30–31. p.
- ²⁸ KÖNIG Vilmos: A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. In *Bíráltó vélemények a Magánjogi Törvénykönyv javaslatáról*. Budapest, 1929. Franklin, 1–10. p. Lásd bővebben MÁDL Ferenc: *Magyarország első Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi IV. törvény a polgári jogi kodifikáció történetének tükrében*. 2. kiadás. Budapest, 2022. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, 117–128. p.

- ²⁹ NIZSALOVSZKY Endre: A Magánjogi Törvénykönyv külföldi visszhangja I. *Gazdasági Jog*, 1940. 9. sz. 529–537. p.; Uő: A Magánjogi Törvénykönyv külföldi visszhangja II. *Gazdasági Jog*, 1940. 10. sz. 600–612. p.
- ³⁰ A szerzeményi közösség kiterjesztésére lásd HERGER Csabáné: A közszerzemény intézménye a 19–21. századi magyar házassági vagyongjogban. *Jogtudományi Közlöny*, 2014. 12. sz. 564–565. p.
- ³¹ MENYHÁRD Attila: Az új Polgári Törvénykönyv. In JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, 2016. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 323. p.
- ³² Joó László Ádám: A nők magánjogi helyzete az 1940-es évek Magyarországon. Egyes jogosultságok tükrében. In MARGITTAY-MÉSZÁROS Árpád (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Siska Katalin 60. születésnapjának tiszteletére*. Debrecen, 2021. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 138–154. p.
- ³³ VERESS 2022. 126–127. p.; MENYHÁRD 2016. 322–323. p.
- ³⁴ HOMOKI-NAGY Mária: Az öröklési jog új szabályai az Mtj. rendszerében. *Jogtudományi Közlöny*, 2009. Klnsz. 23. p.
- ³⁵ A 49. § alapján az egyesület magánjogi jogképessége a közjogi szabályok betartásától, az érvényes létrejövételtől függött. Ezt a korábbi gyakorlattal ellentétes szabályt már 1928 őszén alkalmazta a Kir. Kúria. Lásd ZOLTÁN József: A magánjogi törvénykönyv javaslatának felszívódása a bírói gyakorlatba. *Jogállam*, 1933. 4–6. sz. 156. p.; NIZSALOVSZKY Endre – SÁRFFY Andor – TÉRFY Béla – ZEHÉRY Lajos (szerk.): *Grill-féle Uj Döntvénytár, XXII. kötet*. Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 318–319. p. Lásd még KÉPES, György: The Birth and Youth of the Modern Hungarian Private Law. *Journal on European History of Law*, 2016. 2. sz. 113. p.
- ³⁶ NIZSALOVSZKY 1940. I. 530–531. p.
- ³⁷ MESZLÉNY Artur: *Magyar magánjog. Jogforrások, személyi és családi jog I.* Budapest, 1928. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 666. p.; MESZLÉNY Artur: *Magyar magánjog. Jogforrások, személyi és családi jog II.* Budapest, 1929. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 902. p.; NIZSALOVSZKY Endre: *Magyar magánjog. Dologi jog*. Budapest, 1928. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 874. p.; LÁSZLÓ Jenő – SZENDE Péter Pál: *Magyar magánjog. Kötelmi jog I.* Budapest, 1928. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 831. p.; LÁSZLÓ Jenő – SZENDE Péter Pál: *Magyar magánjog. Kötelmi jog II.* Budapest, 1928. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 725. p.; FABINYI Tihámér: *Magyar magánjog. Öröklési jog és örökösödési eljárás*. Budapest, 1929. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 879. p. Lásd még VÉKÁS, Lajos: The Codification of Private Law in Hungary in Historical Perspective. *Annales Universitatis Scientiarum de Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Iuridica*. 2010. Tomus LI. 60–61. p.
- ³⁸ MESZLÉNY 1928. III. p.
- ³⁹ SCHUSTER Rudolf: Magánjogunk kodifikálása. *Jogállam*, 1937. 3–4. sz. 82–87. p.
- ⁴⁰ 1938:XXXIV. tc. 4. §, 1939:VI. tc. 7. §, 1940:XXVI. tc. 3. § és 10. §, 1941:XX. tc. 3. § és 10. § Figyelemre méltó, hogy az 1939. évi törvénycikk az addig hatályos jogszabályokra nem tartalmaz utalást, viszont a magyar magánjogot hatályba léptető 6050/1939. M. E. sz. rendelet a másik három törvényhez hasonlóan megteszi.
- ⁴¹ Lásd 5420/1939. M. E. sz. rendelet, 6050/1939. M. E. sz. rendelet.
- ⁴² UJLAKI Miklós: *A Magyar Szent Koronához visszatért területek magánjoga*. Budapest, 1939. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 10. p.
- ⁴³ SZLADITS Károly: Az Erdély-részi magánjog. *Gazdasági Jog*, 1940. 8. sz. 466. p.
- ⁴⁴ SZLADITS 1940. 469–473. p. Megjegyzendő, hogy például Endes Miklós nyugalmazott kir. közigazgatási bíró a teljes területi revízió bekövetkezése után léptette volna hatályba a kódexet, de az időközbeni jogegységesítést üdvözölte. Lásd ENDES Miklós: Erdély jogrendszerei. *Magyar Jogászegyleti Értekezések és Egyéb Tanulmányok*, 1941. 33. sz. 61. p.
- ⁴⁵ KOLOSVÁRY Bálint: A magánjog egységesítése. *Gazdasági Jog*, 1940. 10. sz. 598–599. p. Ezt a megoldást támogatta Ferencz József kolozsvári közjegyző is. Lásd Értekezlet Kolozsvárott a jogegységesítés tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 3. sz. 52. p.
- ⁴⁶ Lásd Erdély magánjoga. *Erdélyi Jogélet*, 1942. 1–2. sz. 3–6. p.
- ⁴⁷ SCHUSTER Rudolf: Erdély – és a magánjog. *Magyar Jogi Szemle*, 1940. 17. sz. 327. p.
- ⁴⁸ NIZSALOVSZKY 1940. I. 535–536. p.
- ⁴⁹ SÁNDORFY Kamill: Az osztrák polgári törvénykönyv megrekedése Erdélyben. *Gazdasági Jog*, 1941. 1. sz. 16. p.
- ⁵⁰ Szobonya Béla, a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla elnöke támogatta ezt a megoldást. Lásd SZOBONYA Béla: Az osztrák polgári törvénykönyv sírhantjánál. *Erdélyi Jogélet*, 1942. 1–2. sz. 7–24. p.
- ⁵¹ Lásd például az ajándék visszakövetelésére és az ági vagyonra vonatkozókat: 5460/1942. M. E. sz. rendelet 6. §, 740/1942. M. E. sz. rendelet 11. §, valamint a 2810/1942. M. E. sz. rendelet 49. § és 66. §.
- ⁵² Ez az 1936-ban alkotott döntvény kimondta, hogy „az örökbefogadási szerződésnek magánjogi vonatkozásban való érvényességéhez is a szerződésnek kormányhatósági megerősítése szükséges”. A jogegységi tanács az Mtj. egyező álláspontjára is hivatkozott. NIZSALOVSZKY Endre – ZEHÉRY Lajos – PETROVAY Zoltán – TÉRFY Béla – BACSÓ Ferenc – PUSZTAI János (szerk.): *Grill-féle Uj Döntvénytár, XXIX. kötet*. Budapest, 1937. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 377–381. p.
- ⁵³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, K 583 Egyesített Királyi Kúria Általános iratai (MNL OL, K 583), 234. cs. 59. t., P. I. 1581/1944/49.
- ⁵⁴ „Már pedig jogszabály, miszerint az örökbefogadó vagy az örökbefogadandó halála után megerősített örökbefogadó szerződés is hatályos, ha azt az egyik szerződő fél az igazságügyminiszterhez vagy az átvételre hivatott más közhatalósághoz megerősítés végett a meghalt fél életében bemutatta vagy erre megbízást adott.” Ugyanabban az ítéletben az Mtj. 215. szakaszát szintén szó szerint idézte: „[...] jogszabály, miszerint az örökbefogadással az örökbefogadott az örökbefogadó törvényes gyermekének jogállásába lép [...]” A jogszabály fogalmának igen tág értelmezése ez, de korántsem egyedi a tárgyalt korszakban. MNL OL, K 583, 111. cs. 60. t., P. I. 3280/1942/21.
- ⁵⁵ MNL OL, K 583, 158. cs. 28. t., P. VI. 2337/1943/29.
- ⁵⁶ MNL OL, K 583, 223. cs. 29. t., P. I. 1242/1944/38.
- ⁵⁷ MNL OL, K 583, 91. cs. 29. t., P. I. 1396/1942/20.
- ⁵⁸ MNL OL, K 583, 234. cs. 59. t., P. I. 1581/1944/49.
- ⁵⁹ MNL OL, K 583, 110. cs. 59. t., P. I. 5241/1942/19.
- ⁶⁰ MNL OL, K 583, 235. cs. 61. t., P. I. 1238/1944/23.
- ⁶¹ <http://jog.sapientia.ro/hu/galeria/tortenelmi-birosagi-epuletek-erdelyben>.

